

TALABALAR O'RTASIDA LIDERLIK KOMPATENSIYASINI SHAKLLANTIRISH.

Ernazarova Madina Kamoliddinovna
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada lider tushunchasi, lider va rahbarning farqi, qanday qilib yoshlarni liderlikka chorlash usullari kabilar yoritilgan.

Kalit so'zlar: lider, rahbar, rivojlanish, kompetensiya, sifat, boshqaruv, reja, moliyaviy savodxonlik, obro', mehnat

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие лидера, разница между лидером и лидером, а также способы привлечения молодых людей к лидерству.

Ключевые слова: лидер, менеджер, развитие, компетентность, качество, управление, план, финансовая грамотность, репутация, работа.

Abstract: This article covers the concept of a leader, the difference between a leader and a leader, and how to invite young people to leadership.

Key words: leader, manager, development, competence, quality, management, plan, financial literacy, reputation, work

Bizga ma'lumki, har qanday guruh, tashkilot, jamoada, bo'linmada tan olingan obro'-e'tiborga ega bo'lgan shaxs mavjud va u mazkur tashkilotning faoliyatiga bevosita ta'sir o'tkazadi, bu o'zini boshqaruv harakatlari sifatida namoyon qiladi, shuningdek, Amir Temurning "Azmi qat'iy, tadbirkor, hushyor, mard va shijoatli bir kishi mingta tadbirsiz va loqayd kishidan afzaldir", degan fikri ham tasdiqlaydi va bugungi kunda biz bunday shaxslarni liderlar deb ataymiz.

Lider so'zi inglizcha "leader" - yetakchi, boshliq, rahbar biror siyosiy partiya yoki tashkilotning rahbari, yo'l boshchisi ma'nolarida keladi.

Liderlik - umumiy bir ishni bajarishda boshqalarning yordami va haraktini birlashtiruvchi ijtimoiy ta'sir jarayoni hisoblanadi.

Lider qanday xususiyatlarga ega bo'lishi kerak va yetakchilikning ya'ni liderlikning asosiy xususiyatlari nimalar degan savolga quyidagilarni aytish mumkin:

-mas'uliyatli va qiyin qarorlarni qabul qilish qobiliyati hamda ular uchun tegishli javobgarlikni o'z zimmasiga olish istagi;

-shaxsiy manfaatlar uchun emas, balki odamlarning umumiy manfaatlari va haqida qayg'urish;

-odamlarni butunlay ixtiyoriy asosda boshqarishga bo'lgan qobiliyati;

-xarizma va tabiiy ta'sir kuchiga ma'lum miqdorda ega bo'lish;

-guruh tomonidan yetakchiga bo'lgan ishonch, shuningdek, kuchli hokimiyat mavjudligi;

-xatolarni tan olish qobiliyati va mag'lubiyat uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish va natijada bundan shaxsiy xatolarni qidirish.

Bir qarashda liderlik rahbarlik kabi ko'rinishi mumkin, bu fikr ham qisman to'g'ri, ammo ularning o'zaro farqli jihatlari mavjud.

Birinchidan e'tiborli jihati, lider har doim parda ortida va o'z-o'zidan aniqlanadi, rahbar esa rasmiy ravishda tayinlanadi.

Ikkinchidan, rahbar u bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ma'lum bir guruh vakili bo'lib, yetakchi, aksariyat hollarda, guruhdan ajralib chiqishi ham mumkin.

Uchinchidan esa o'z o'zidan bilinadiki, liderning asosiy sohasi - bu shaxslararo munosabatlar, rahbar esa rasmiy munosabatlardir, ammo rahbarning ixtiyorida juda ko'p tashqi ma'lumotlar mavjud va shuning uchun qonuniy sanksiyalarni qo'llash mumkin, ya'ni u rasmiy shaxs va u ilmiy tilda guruhga kuchli va ta'sirchan ta'sir ko'rsatadigan rasmiy rahbar, ya'ni uning ta'siri pozitsiyaga bog'liq bo'lsa, "bo'ysunuvchilar" ga ta'sir qiladi.

Norasmiy rahbar - bu kompaniyada egallagan joyidan qat'i nazar, yetakchilikni ta'minlaydigan shaxs. Uning harakatining mohiyati ijtimoiy bo'lib, u "izdoshlariga" qaratilgan bo'ladi.

Yuqorida sanab o'tilgan xususiyatlar shaxsda yillar mobaynidagi tajriba va tug'ma iste'dod asosida yillar davomida shakllanib boradi.

Ta'lim jarayonida yoshlarning liderlik xususiyatlarini rivojlantirishda asosiy nimalarga e'tibor qaratish zarur va bu borada quyidagi jihatlarga e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Xatarlarni ya'ni risklarni o'z zimmasiga olish va muvaffaqiyatsizliklardan o'rganish. Muvaffaqiyatsizliklardan qochib qutulish va har doim hayotda muvaffaqiyatli bo'lish mumkin emas va shu sababli yosh avlod uchun har bir muvaffaqiyatsizlikdan saboq olish va hayotda davom etish juda muhimdir, shuningdek, ular tavakkal qilishdan qo'rqmasliklari kerak va muammolarga duch kelgan holatda tegishli saboqlarni olishni o'rganishlari lozim. Xato qilmaydiganlar hayotda hech qachon o'smaydilar, shuning uchun ham rasmiy ta'lim tizimi shunday yo'lga qo'yilishi kerakki, bu o'quvchilarni tavakkal qilishga undaydigan va ularni xato va kamchiliklari uchun jazolamaydigan bo'lishi lozim va insonning aql-idroki o'sishi va hayotdagi yuksalishi orttirgan tajribalari orqali bo'ladi.

Haqiqiy bizneslar bilan aloqa o'rnatish: bizga ma'lumki, maktab va universitet o'qituvchilarining aksariyati korporativ va biznes tajribasiga ega emas, shuning uchun ular o'qitishlari mumkin bo'lgan narsalar bu rasmiy ta'lim va kitoblardan olgan nazariy bilimlaridir, lekin korporativ ish maktablarda o'rgatiladigan bilimardan tubdan farqlanadi va shuning uchun maktablar va universitetlarni haqiqiy biznes dunyosi bilan bog'lash tavsiya etiladi. Bu yerda haqiqiy ish tajribasiga ega bo'lgan odamlar talabalarga real hayotiy misollar bilan ba'zi ma'ruzalar o'qishlari mumkin bo'ladi hamda agar rasmiy ta'lim yaxshi tajribaga ega bo'lgan ishbilarmon tadbirkorlar bilan talabalar uchun murabbiylik va mentorlik dasturlari o'rnatilsa, bu yoshlarda liderlik, innovatorlik va tadbirkorlik qobiliyatini rivojlantirishga tubdan yordam beradi.

Ongni to'g'ri dasturlash—bu liderlik uchun eng muhim ahamiyatga ega. Muvaffaqiyat uchun yoshlarning ongini rivojlantirish va dasturlash juda muhimdir hamda hayotiy misollar shuni ko'rsatadiki, xavfdan qochish uchun dasturlashtirilgan odamlar "men buni qila olmayman" yoki "men bunga qodir emasman", deyishadi, lekin "Men buni qanday qila olaman?" yoki "Nima qilsam buning uddasidan chiqaman?" degan savollar bilan yoshlar ongini to'g'ri yolga solishlari mumkin bo'ladi, chunki

bayonot ongni yopadi,aksincha, savol esa ongni o'ylashga va harakat qilishga ochib beradi.

Guruhlarda ishlashni o'rganish, liderlikning bir bosqichidir. Bizning hozirgi ta'lim tizimimiz yoshlarga faqatgina o'ziga tayanib ishlashni o'rgatadi va hatto baholash testlari ham o'quvchi va talabalarning o'z bilimlarini baholashga qaratilgan va bunday tizim o'ziga qaramlikni keltirib chiqaradi, ammo real hayotda barchamiz bir-birimizga tobemiz va bir kishi o'z kuchi bilan ko'p narsaga erisha olmaydi va shuning uchun ta'lim tizimi yoshlarda boshqalar bilan ishlash va muloqot qobiliyatini rivojlantirish uchun individual emas, balki guruhda ishlash tizimlarini joriy qilishi lozim va bu jamoaviy ruhni oshirish va hayotda muhim bo'lgan bir-biriga bog'liqlik hissini rivojlantirishga yordam beradi.

Moliyaviy savodxonlik lider uchun muhim masaladir. Bugungi dunyoda moliyaviy savodxonlik shaxsiy, oilaviy va biznes byudjeti va moliyasini boshqarishdagi eng muhim mahoratlardan biridir, ta'lim tizimida yoshlar o'zlarining shaxsiy mablag'larini tejash, sarflash va investitsiya qilish nuqtai nazaridan samarali boshqarish usullarini o'rganishlari kerak. Qarz va soliq savodxonligi yoshlarning kelajakda o'z bizneslarini ochishda va boshqarishda muhim rol o'ynaydi. [1]

Xulosa qilib aytganda yoshlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirish uchun bugunda kunda mamlakatimizda barcha sharoitlar yaratilgan va buni O'zbekiston Respublikasi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonuni, "Ta'lim to'g'risida"gi qonunlarda o'z aksini topganligida ko'rishimiz mumkin hamda bu normalarni amaliyotga tatbiq etish yoshlarda liderlik xususiyatlarini namoyon bo'lishida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ozbek tilining izohli lug'ati. -T. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti. 2013. 497-b.

2. Chemers M. (1997) An integrative theory of leadership. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. ISBN 978-0-8058-2679-1

3. K.Turaev Yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish. Yangilanayotgan jamiyatda yoshlarning ijtimoiy faolligi: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plami. -T. 2020. 14-b.

Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=4.63) Passport:
<http://sjifactor.com/passport.php?id=22230>

4. Икрамов Р.А., Хожиев Р.Б. (2020). Воспитание гармонично развитого поколения является приоритетом государственной молодежной политики. Вестник науки и образования. № 14 (92). Часть 1. С. 88-90.

Internet manbalari:

1.<https://cyberleninka.ru/article/n/yoshlarda-liderlik-qobiliyatini-rivojlantirishning-ustuvor-yo-nalishlari>

2.https://www.researchgate.net/publication/358643128_Jamoaviy_munosabatlar_da_liderlik_sifatlarini_shakllantirish

3.<https://interonconf.org/index.php/pol/article/download/11199/9453/9254>